

R

G

B

WH

GR

BL

Grey Scale #13

C

M

Y

K

A 1 2 3 4 5 6 M 8 9 10 11 12 13 14 15 B 17 18 19

MINISTERSTWO SPRAW WOJSKOWYCH
DEPARTAMENT ARTYLERJI

ca 278

INSTRUKCJA
UŻYCIA FILMU WYSZKOLENIOWEGO
ARTYLERJI Nr 1.

P. T.

BATERJA LEKKA
W MARSZU I NA POSTOJU

SPRAWDZONO
dnia 22.11. 1936r.

W A R S Z A W A 1 9 3 6.

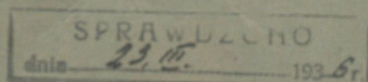
MINISTERSTWO SPRAW WOJSKOWYCH
DEPARTAMENT ARTYLERJI

a 278

INSTRUKCJA
UŻYCIA FILMU WYSZKOLENIOWEGO
ARTYLERJI Nr 1.

P. T.

BATERJA LEKKA
W MARSZU I NA POSTOJU

INSTRUKCJA
UŻYCIA FILMU WYSZKOLENIOWEGO
ARTYLERJI Nr 1.

P. T.

BATERJA LEKKA
W MARSZU I NA POSTOJU

355. 51 (32)

ODBITO 12 EGZEMPLARZY
NA PAPIERZE BEZDRZEWNYM

2803 | 3

SPIS RZECZY

Pkt.		Str.
1.	Cel, zakres i przeznaczenie filmu	5
2.	Sposób wykorzystania	5
3.	Wyświetlanie	6
4.	Założenie i skład baterji	6
5.	Tabela objaśnień	7
	Załącznik: album zdjęć.	

INSTRUKCJA

UŻYCIA FILMU WYSZKOLENIOWEGO ARTYLERJI Nr 1.

p. t.

„BATERJA LEKKA W MARSZU I NA POSTOJU”

1. Cel, zakres i przeznaczenie filmu.

Film wyszkoleniowy artylerji Nr 1. daje pogląd na najważniejsze przejawy życia baterji w polu w czasie marszu i postoju zdala od nieprzyjaciela, jednak w zasięgu możliwego działania jego lotnictwa.

Film jest środkiem pomocniczym przy szkoleniu; nie może on zastępować w całości pracy instruktora w zakresie wyszkolenia bojowego szeregowców.

Jako środek pomocniczy przy szkoleniu, film:

- uzupełnia lub ilustruje wykład (pogadankę),
- głównie jednak stanowi wstęp do ćwiczeń praktycznych w terenie na omawiany temat.

Film przeznaczony jest do wykorzystania przy szkoleniu szeregowców i uczniów oddziałowych szkół podoficerskich artylerji.

Ponadto może być wykorzystany przy szkoleniu:

- uczniów kursów instruktorskich dla nadterminowych i kursów doskonalących dla plutonowych artylerji,
- podchorążych zawodowych i rezerwy artylerji,
- podchorążych zawodowych i rezerwy oraz kontyngensu innych rodzajów wojska.

2. Sposób wykorzystania.

Przy szkoleniu szeregowców kontyngensu film zaczyna się wykorzystywać w 2 podokresie I okresu wyszkolenia, zgodnie z programem wyszkolenia formacji. Pierwszy raz wyświetlić całość filmu lub jego wyraźnie wyodrębnione części (np. marsz z krótkim odpoczynkiem, długi odpoczynek, pokonywanie przeszkód, postój) bez omawiania szczegółów. Następnie, w miarę potrzeby, wyświetlać na osobnych pogadankach poszczególne części a nawet fragmenty, objaśniając je odpowiednio, podkreślając prawidłowe (lub złe) wykonanie różnych czynności, obowiązki kanonierów w poszczególnych wypadkach i t. p.

Celem utrwalenia wrażeń, odniesionych podczas wyświetlania, wskazane jest zadawanie pytań kanonierom po każdej części lub serii fragmentów filmu. Można to czynić szczególnie w tych wypadkach, gdy film wyświetlano jednej tylko baterji a objaśniał instruktor tejże baterji.

Należy pamiętać, że:

- podanie na jednej lekcji znacznej ilości materiału rozprasza uwagę uczniów i nie przynosi spodziewanego pożytku,
 - wyświetlanie filmu jako zwykłego obrazu mija się z celem.
- Film należy wyświetlić w pierw kadrze instruktorskiej.

3. Wyświetlanie.

a) Film spełni należycie swoje zadanie wówczas tylko, gdy będzie wyświetlany na aparacie szkolnym, który — zależnie od swej konstrukcji — daje możliwość wstrzymywania i cofania filmu, ponieważ instruktor może dawać objaśnienia i zwracać uwagę na ważne momenty.

UWAGA. Zatrzymanie taśmy z jednoczesnem wyświetleniem obrazu jest możliwe tylko na specjalnie przystosowanych do tego aparatach. Przy innych aparatach, nieposiadających przyrządu do zatrzymywania, nie należy stosować zatrzymywania taśmy, ponieważ grozi to jej zapaleniem.

b) Oficer instruktor objaśnia, posługując się załączoną do Instrukcji tabelą. Tabela ta podaje tylko orientacyjny układ objaśnień, zespolonych ściśle z przebiegiem działania, widzianego na obrazie.

Zależnie od stopnia wyszkolenia szeregowców (czas w którym następuje wyświetlenie) instruktor ogranicza lub rozszerza zakres objaśnień, pamiętając zawsze o tem, że muszą one wiązać się ściśle z akcją filmową.

Przy wyświetlaniu obrazu innym widzom (nadterminowi, podoficerowie, podchorążowie) zakres i treść objaśnień musi odpowiednio uzupełnić instruktor.

c) Instruktor powinien mieć stolik z osłoniętem światłem, na którym rozkłada „tabelę” z objaśnieniami.

d) Układ „tabeli” jest następujący:

— pierwsza kolumna podaje kolejność napisów na taśmie, w dosłownem brzmieniu. Napisy te są numerowane tak w tabeli jak i na taśmie. Znak *, umieszczony przy numerze napisu, oznacza, że po pojawieniu się napisu należy przerwać wyświetlanie celem udzielenia dłuższych objaśnień. W tym wypadku instruktor daje sygnał dzwonkiem lub gwizdkiem dla przerwania i wznowienia wyświetlania. Zależnie od potrzeby instruktor oznacza sobie w tabeli te miejsca, w których chce film zatrzymać lub cofnąć.

— druga kolumna podaje przebieg działania według kolejności scen. Sceny nie są numerowane na taśmie. Celem ułatwienia instruktorowi przygotowania pogadanki i objaśnień dołączono do Instrukcji zdjęcia najważniejszych scen („Album zdjęć”). Numeracja tych zdjęć jest zgodna z numeracją scen, podaną w drugiej kolumnie tabeli.

— trzecia kolumna podaje orientacyjną treść objaśnień, wygłaszanych przez instruktora. Przy objaśnieniach należy pamiętać, że jednoczesne ich wygłaszanie z wyświetlaniem obrazu jest zasadniczo możliwe przy widokach panoramowych i zbliżeniach (zbliżenie oznacza pokazanie czynności lub szczegółów jakiegoś przedmiotu zbliższy lub w powiększeniu).

Tak tu jak i w innych wypadkach, w których filmu się nie zatrzymuje, objaśnienia powinny być krótkie aby nie rozpraszać uwagi widzów.

Przy napisach objaśnienia są zbędne; w razie potrzeby zatrzymać taśmę.

UWAGA. Wyświetlanie filmu należy powierzać osobom dobrze obznajmionym z techniką tej pracy a to celem uniknięcia niebezpiecznym wypadków oraz uszkodzeń taśmy.

4. Założenie i skład baterji.

Założenie jest zupełnie proste; podane jest na wstępie w tabeli objaśnień. Aby uzasadnić marsz oddzielnej baterji, można przyjąć że baterja otrzymała rozkaz dołączenia do dywizjonu, znajdującego się w rejonie Torunia, gdzie odgrywa się cała akcja, przedstawiona przez jedną z baterji 31 p. a. 1. Dla celów wyszkoleniowych przyjęto, że marsz odbywa się w zasięgu zagrożenia ze strony lotnictwa nieprzyjacielskiego.

Powyższe wyjaśnienia są przeznaczone dla instruktora, aby mógł należycie zrozumieć i wykorzystać treść filmu.

Skład baterji—etatowy. Niezbędne szczegóły, dotyczące organizacji baterji, jakie mogą być potrzebne przy wyświetlaniu filmu, zostały w załączonych objaśnieniach pominięte. Zależnie od potrzeby przygotowuje je sobie instruktor.

Szef Departamentu Artylerji

(—) CEHAK

General brygady

**5. Tabela objaśnień
do filmu wyszkoleniowego artylerji Nr 1 p. t.
„BATERJA LEKKA W MARSZU I NA POSTOJU”**

Pierwsza rolka taśmy (akt I)
(długość 305 m)

Kolejność napisów	Przebieg działania według scen	Objaśnienia instruktora i uwagi
1 — 7. Film wyszkoleniowy artylerji Nr. 1. Baterja w marszu i na postoju. Film wykonany przez Wojskowy Instytut Naukowo-Oświatowy M. S. Wojsk. Scenariusz: Departament Arty- lerji M. S. Wojsk. Reżyserja taktyczna: Centrum Wyszkolenia Artylerji w Toruniu. Reżyserja techniczna: rtm. Eu- geniusz Jarczyński przy współ- udziale 31 p. a. l.		Przed rozpoczęciem pierwszego wyświetlania fi- lmu podać: Na obrazie zobaczycie baterję armat 75 mm wz. 1897. Baterja otrzymała rozkaz dołączenia do dywizjonu, który znajduje się w okolicy To- runia i maszeruje już od pewnego czasu. Nie- przyjaciół znajduje się daleko, ale możliwy jest nalot jego lotnictwa na okolice, przez które ma- szkuje baterja. Zobaczycie kolejno marsz baterji, krótki i długi odpoczynek i w końcu baterję na kwaterach. Starajcie się dobrze sobie zapamiętać czynności obsługi i jezdnych (dla kadry pod- ofic. i szkół podofic.: obowiązk i czynności podoficerów) abyście w czasie ćwiczeń i na wy- padek wojny postępowali tak, jak wasi koledy na filmie. Zobaczycie też na filmie, że niektórzy kanonierzy zapominali o tem, czego ich uczono i musieli to odpokutować.
8. Baterja w marszu podróznym.	1. Ogólny widok baterji, masze- rującej w kolumnie pojedynczej.	Zwrócić uwagę, że scena ta, przedstawiająca baterję zdaleka (szczegóły niewidoczne) ma wy- kazać długość kolumny baterji o składzie etato- wym (łącznie z drużyną gospodarczą). Podać długość kolumny i szybkość marszu.
9. *) Porządek marszu: a) drużyna k. m. na wozach ja- ko o. pl.	2. Przemarsz drużyny k. m.	Po pojawieniu się napisu Nr 9 zatrzymać taśmę. Przypomnieć skład baterji (dowódca, poczet, sekcja zwiadowcza, drużyna łączności, rzut ogni- owy, z drużyną k. m., drużyna gospodarcza), oraz przeznaczenie poszczególnych członów. Objąsnić dlaczego drużyna k. m. posuwać się będzie na czole kolumny (możliwy nalot lotnictwa nieprzy- jacielskiego) oraz dlaczego cała drużyna łącz- ności umieszczona została za rzutem ogniowym (marsz podróznym). Ewentualnie podać długość członów i odległości między niemi.
10. b) Dca baterji, poczet i zwiad...	3. Przemarsz dowódcy baterji z pocztem i zwiadem.	
11. c) Rzut ogniowy...	4. Przemarsz rzutu ogniowego. 5. Podoficer zwraca uwagę jezd- nemu na zły dosiad, jak w napi- sie 12.	W dalszym ciągu, przy wyświetlaniu poszcze- gólnych członów baterji, objaśnienia dla szere- gowców są zbyteczne (mogą być dawane najwy- żej w kilku słowach); dla uczniów oddziałowych szkół podofic., kursów instruktorskich oraz pod- chorążych i t. d. — w razie potrzeby obszerniej- szych objaśnień — korzystniej jest zatrzymywać taśmę po pojawieniu się napisów Nr. 10, 11, 13 i 14.
12. „A wy chcecie odparzyć konia? Śiądźcie przepisowo!”	6. Jezdny przyjmuje przepisowy dosiad.	
13. d) Drużyna łączności i tabor bojowy.	7. Przemarsz drużyny łączności i taboru bojowego.	Zwrócić uwagę na ulgi w marszu i na miejsca stopniowych. Sceny Nr. 5, 6, 9, 10, 11 i 12 nie wymagają ob- jaśnień, gdyż przemawiają bezpośrednio swoją

Kolejność napisów	Przebieg działania według scen	Objaśnienia instruktora i uwagi
14. <i>e) Drużyna gospodarcza baterji.</i>	8. Przemarsz drużyny gospodarczej. 9. Ogniomistrz szef zwraca uwagę kanonierowi śpiącemu na wozie taborowym — jak w napisie 15.	akcją do widza. Mogą być wykorzystane dla podkreślenia obowiązków podoficerów w czasie marszu. Podać ilość amunicji jaką przewozi baterja.
15. <i>A wy nie możecie inaczej jechać jak śpiąc?</i>	10. Kanonier budzi się. 11. Ogniomistrz szef poleca podciągnąć koło zapasowe przy wozie taborowym — jak w napisie 16.	<i>Uwaga:</i> W napisie Nr. 15. i niektórych dalszych starano się zachować potoczny sposób wyrażania się podoficerów przy zwracaniu uwagi lub karceniu za uchybienia, mimo, że nie zawsze jest on zupełnie poprawny.
16. <i>Kanonier Majewski a zeskoczenie i podciągnięcie koła zapasowe, by nie spadło.</i>	12. Kanonier wykonywa otrzymany rozkaz. 13. Dowódca baterji podaje ręką znak „Uwaga”.	Mimo przeglądów przed rozpoczęciem marszu i podczas odpoczynków, konieczna jest kontrola i w czasie marszu. Dowódca baterji podaje znak „Uwaga” dostatecznie długo, aby spostrzegli go wszyscy stopniowi i napewno go powtórzyli. Następnie podaje powoli znak „Stój”.
17. <i>Celem utrzymania karności marszu, znaki, podawane przez dowódcę baterji, powtarzają wszyscy oficerowie i stopniowi.</i>	14 — 17. Kolejno powtarzają znak „Uwaga”: dowódcy plutonów i stopniowi na czele drużyny łączności i drużyny gospodarczej. 18 i 19. Dowódca baterji podaje ręką znak „Stój”, poczem zwracając głowę w stronę baterji komenderuje jak w napisie 18.	
18. <i>Baterja z koni! 10 minut odpoczynku!</i>	20. Dowódca baterji kończy wydawanie rozkazu. 21. Zwiad zwraca konie głowami do drogi i zsiada.	Konie wierzchowce ustawia się głowami do drogi. Zwiad ustawia je na czole baterji, stopniowi — w przerwach między wozami. W ten sposób środk i lewa strona drogi są wolne; baterja nie tamuje ruchu i unika się możliwych wypadków przy przemarszu innych oddziałów.
19. <i>Czynności na krótkim odpoczynku.</i>	22 — 25. Obsługa zeskakuje z wozów; kanonier opuszcza podpórkę dyszlową; k. m. przygotowuje obsługę do obrony przeciwlotniczej. 26 — 28. Sprawdzanie stanu nóg koni i podków. Nadzór oficerów i podoficerów. Usunięcie kamienia tkwiącego w podkowie jednego z koni. 29 i 30. Sprawdzanie mechanizmów: kierunkowego i podniesień, zaryglowanie mechanizmu podniesień. 31 — 33. Oficer sprawdza siodła: nie koni zwiadu, inny — stan grzbiętów koni zaprzęgowych. 34 — 36. Pojenie koni z wiader brezentowych.	Przypomnieć w jakim celu opuszcza się podpórkę dyszlową. (Uczniom szkół podofic. i t. p. zwrócić uwagę, że dopilnowanie tej czynności należy do obowiązków stopniowych). K. m. ubezpieczają kolumnę baterji w czasie odpoczynku przed możliwym nalotem lotnika. Zwrócić uwagę, że baterja jest maskowana częściowo przez linję drzew rosnących wzdłuż drogi. Strzemiona koni wierzgowych są podciągnięte lub przerzucone przez siodło. Jezdni i jeźdźcy sprawdzają stan nóg i kucia koni, stan uprzęży i siodła i poprawiają zauważone usterki. O brakach lub uszkodzeniach meldują natychmiast działonowemu. Celowniczy i amunicyjny sprawdzają sprzęt i jego pakowanie. Wszyscy stopniowi przeglądają pobieżnie swoje działony lub zaprzęgi i meldują o wyniku oficerom. Wszelkie okaleczenia koni sprawdza osobiście oficer ogniowy; w razie potrzeby zarządza on zmianę koni. W czasie wielkich upałów poi się konie. Nie pozwalać koniom pić zbyt łapczywie.
20.*) <i>Panie poruczniku! Na dłuższy odpocznik stanemy biwakiem pod wiat Zielonka. Pan Porucznik pojedzie naprzód i wybierze miejsce dla biwaku.</i>	37 — 40. Dowódca baterji wysyła oficera zwiadowczego baterji z kwaterunkowymi celem wyszukania miejsca dla biwaku. Widok rozmowy i odjazdu oddziału kwaterunkowego.	<i>Zatrzymać taśmę!</i> Jeśli artylerja odbywa dłuższy marsz (ponad 30 km) wówczas po przebyciu około $\frac{1}{2}$ drogi zarządza się długi odpocznik. Miejsce dla długiego odpoczynku musi być wybrane zawczasu. Dowódca baterji wysyła w tym celu oficera zwiadowczego z kilkoma stopniowymi i luzakiem.

Kolejność napisów	Przebieg działania według scen	Objaśnienia instruktora i uwagi
21. Po napojeniu koni na krótkim odpoczynku, jezdni prowadzą konie w rękę około 1 — 1½ km.	41. Jezdni ruszają, prowadząc konie w rękę; widok kolumny baterji.	Objaśnienia zbędne.
22. ... poczem bateria wsiada na konie ...	42. Bateria wsiada na konie i rusza.	Objaśnienia zbędne. Ewentualnie wykorzystać momenty dydaktyczne dla przypomnienia obowiązków stopniowych i postępowania kanonierów w podobnym wypadku.
23. W razie potrzeby rozkucia konia lub dociągnięcia podkowy, podkuwacz wykonywa tę czynność na postoju lub — na rozkaz dowódcy — podczas marszu.	43. Podkuwacz podciąga podkowę. Kanonier przywiązuje konia do plotu.	
24. Żołnierz, który ma przesiodlać konia, nie powinien pozostawiać sam ...	44 49. Kanonier przesiodłowuje konia, koń ucieka i dopędza baterję. Kanonier objuczony siodłem maszeruje, podążając za baterją. Widok czoła maszerującej baterji.	
Druga rolka taśmy (akt II) (długość 280 m)		
25.* Bateria przybywa na długi odpoczynek.	50 i 51. Nadjeżdża bateria. Oficer zwiadowczy wskazuje kierunki, w których mają się udać poszczególne człony baterji. Rozczłonkowanie baterji. 52. Drużyna gospodarza w drodze na biwak. 53. Widok kuchni polowej w marszu.	Zatrzymać taśmę! Teraz zobaczycie co się dzieje w baterji na długim odpoczynku. Oficer wybrał miejsce dla biwaku w lesie. Bateria pozostanie tu około 3 godzin i będzie mogła dobrze odpocząć, bo będzie w cieniu, ziemia jest sucha, woda w pobliżu, konie można będzie wyprząć i rozebrać. Będzie czas na napojenie i nakarmienie koni, posiłek dla ludzi i jeszcze na krótką drzemkę lub zabawę. Oficer zwiadowczy wskazuje miejsce dla działonów; prowadzą — stopniowi, którzy z nim przybyli dla wyszukania miejsca dla biwaku.
26. Na długim odpoczynku — biwaku.	54 i 55. Widok działonu pod drzewami. Nadchodzi dowódca baterji i poleca przesunąć działon na inne miejsce jak w napisie 27.	Dokładne miejsce dla działonów oznaczają działonowi. Muszą oni dbać przede wszystkim o to, aby wozy były jak najlepiej ukryte przed widokiem z góry. W razie stwierdzenia złego ukrycia należy zmienić miejsce biwakowania działonu.
27. Plutonowy, przesunie działon pod tamte drzewa. Tam będzie lepsze ukrycie.	56. Dowódca baterji wskazuje, że na obecnym miejscu działon jest widoczny z góry. 57 — 59. Dowódca baterji wskazuje nowe miejsce dla działonu; działon zostaje przesunięty na wskazane miejsce. 60. Ogólny widok rozmieszczenia baterji na biwaku. 61 i 62. Urządzanie konowiążu.	Widzicie na tym obrazie, że bateria jest dobrze ukryta przed widokiem z góry. Konowiąż urządza się z lin biwakowych, które przywiązuje się częściowo do drzew a częściowo do kołków, wbitych w ziemię.
	63 — 67. Wyprzęganie koni, prowadzenie do konowiążu, przywiązanie i wycieranie. 68. Pojenie koni. 69. Karmienie koni. 70 — 71. Widok siodeł z derkami oraz uprzęży złożonej na wozach.	W tym samym czasie jezdni wyprzęgają i prowadzą konie do konowiążu, przywiązują je, poczem rozbierają. Następnie sprawdzają nogi, brzuch, grzbiet i wycierają konie. Pojenie odbywa się gdy konie obeschły, t. j. nie wcześniej niż w 1 do 1½ godziny po przybyciu na długi odpoczynek. W kwadrans po pojeniu następuje karmienie koni. Ziemia jest sucha i pokryta trawą, dlatego siodła ustawione są za końmi. Uprząż złożona na

Kolejność napisów	Przebieg działania według scen	Objaśnienia instruktora i uwagi
	72 — 73. Opatrunek i bandażowanie nogi konia przez podoficera san. wet. 74. Przyciąganie podkowy przez podkuwacza. 75. Pranie chusteczek przez kanonierów i mycie nóg. 76 — 80. Zabawy żołnierskie na biwaku (gwiazda, taniec). W międzyczasie nadchodzi kanonier z siodłem (widziany w scenach 47 i 49) i melduje się u ogniomistrza-szeffa. 81. Oficer zwiadowczy otrzymuje rozkaz od dowódcy baterji przygotowania kwater we wsi Rudak.	działach i jaszczach, derki obrócone stroną spoczną ku górze. Objaśnić, że w czasie sprawdzania jezdni zaaważyli okaleczenie konia i oblużowaną podkowę, o czym zameldowali działonowemu. Po posiłku, kanonierzy, korzystając z pobliskiego strumyka, myją nogi i piorą chusteczki. Mimo zmęczenia niektórzy kanonierzy nie tracą humoru. Odpocząwszy nieco, przypominają sobie zabawy i rozrywki codzienne z czasu pobytu w garnizonie. Śmieją się nawet ze swojego kolegi, który dotychczas maszerował ze siodłem. Gdyby był dobrze przywiązał konia do plotu mógłby się teraz bawić razem z nimi.
28. *) Wedźmie pan porucznik ze sobą jako oddział kwaterunkowy: ogniomistrza zwiadowczego, jednego działonowego, podoficera furazowego i luzaka — celem przygotowania kwater we wsi Rudak. Bateria przybędzie za jakie trzy godziny.	82 — 83. Oficer zwiadowczy odchodzi, poczem melduje z konia swój odjazd.	<i>Zatrzymać taśmę!</i> Ażby zapewnić baterji wygodny wypoczynek jak najwcześniej po przybyciu na kwatery, wysła się zawczasu oddział kwaterunkowy, który przygotowuje pomieszczenia dla ludzi i koni oraz miejsce dla sprzętu, furazu, kuchni i placu alarmowego. Pracę oddziału kwaterunkowego zobaczycie w dalszym ciągu. Tymczasem wróćmy jeszcze do baterji, która obecnie weszła na trudniejszą drogę, niż dotychczas.
29. Bateria rusza do dalszego marszu. Przemaszerowuje przez miasto. Lewą stronę należy zostawić zawsze wolną.	84. Widok kolumny baterji maszerującej przez miasto.	Zwrócić uwagę przy podejściu baterji na bliższy plan, że przesunięcie się kolumny ku lewej stronie drogi powstało z tego powodu, że droga ma ostry zakręt w prawo.
30. Przeprawa przez bród — odległości między zaprzęgami i wozami należy zwiększyć, by uniknąć najechania przy stromym zjeździe.	85 i 86. Przejazd przez bród działonów i drużyny gospodarczej. 87 — 89. Kanonier, drzemiący na wozie (widziany w scenie 9 i 10) spada w wodę, podnosi się; ogniomistrz — szef zwraca mu uwagę, jak w napisie 31.	Podczas przebywania brodu nie wolno zatrzymywać się, należy patrzeć przed siebie (a nie w wodę), nie dopuścić do kładzenia się koni. Po przejściu brodu nie zatrzymywać się tuż przy brzegu aby nie zatrasować drogi następnym wozom. Sceny 87 — 90 nie wymagają objaśnień. Ewentualnie wykorzystać jako moment dydaktyczny.
31. A mówiłem wam nieraz, nie śpijcie, bo spadniecie z wozu.	90. Kanonier wsiada na wóz; wóz rusza.	
Trzecia rolka taśmy (akt III) (długość 261 m)		
32. W wypadku zatrzymania się jednego z zaprzęgów, np. skutkiem nieważnej jazdy na zakręcie — inne zaprzęgi wymijają go.	91. Bateria w marszu na zakręcie. Jedno z dział zatrzymuje się wskutek najechania na duży kamień. Pozostałe wozy wymijają je. Obsługa odłącza tylne półwozie, poczem przelacza do ponownego zaprzodkowania.	Zwrócić uwagę, że w podobnym wypadku stopniowy nie podaje znaku „stój” ręką, aby nie wprowadzać w błąd następnych wozów (dotyczy to szczególnie wypadków zatrzymania na zakręcie). W razie potrzeby komendę podaje się głosem.
33. Prowadzenie zaprzęgu na zakręcie.	92. Przejazd dwóch zaprzęgów na ostrym zakręcie.	Zwrócić uwagę na prowadzenie przez jezdnych poszczególnych par zaprzęgu. Drugi zaprzęg przejeżdża przez wysunięty klin, zarośnięty trawą.
34. Wjazd na górę; obsługa maszeruje przy działach.	93. Wjazd działonu na strome zbocze wzgórza.	W razie potrzeby, małe lecz strome wzgórze przebywa się w rozpędzie. Jezdni na koniach, obsługa — pieszo.

Kolejność napisów	Przebieg działania według scen	Objaśnienia instruktora i uwagi
35. <i>Zjazd: obsługa hamuje koła.</i>	94. Działon zjeżdża ze stromego zbocza wzgórza. 95 i 96. Hamowanie kół.	Przy zjeździe hamuje się koła.
36. <i>Przejazd przez rów.</i>	97. Rów przebywa wpierw zwiad następnie działon.	Jezdni zwracają uwagę aby konie zaprzęgu nie przeskakiwały rowu. W pewnych wypadkach rowy przebywa się, jadąc naukos.
37. <i>Zawracanie na wąskiej drodze.</i>	98 — 100. Działon w marszu na wąskiej leśnej drodze. Wyprzęganie koni i zawracanie wozów. Zaprzęganie koni i marsz.	Jeśli szerokość drogi nie pozwala na zawrócenie z końmi zaprzęgniętymi, wyprzęga się je; obsługa zawraca wóz, poczem zaprzęga się konie zpowrotem (na obrazie wyprzęgnięto parę przednią i środkową).
38. <i>Zawracanie na szerokiej drodze.</i>	101. Widok zawracającego zaprzęgu 6-konnego z przodkiem, a następnie — zaprzodkowania.	Tu widzicie szerszą drogę, ale nie wystarcza, aby zawrócić całym wozem. Konie zawracają z przodkiem, obsługa przetacza tylne półwozie i zaprzodkowuje.
39. <i>Gdy bateria zbliża się do przejazdu kolejowego, wysłany poprzednio zwiadowca informuje się, czy w czasie przemarszu nie jest spodziewany przejazd pociągu.</i>	102. Zwiadowca dojeżdża do budki kolejowej; wychodzi budnik i informuje go. 103. Przemarsz baterji przez przejazd.	Objaśnić, że chodzi o to, aby nie rozrywać kolumny baterji. W razie potrzeby bateria zaczeka aż pociąg przejdzie.
40. <i>Oddział kwaterunkowy przybywa do wsi, przeznaczonej na postój</i>	104 — 108. Oddział kwaterunkowy zbliża się do wsi; podjeżdża pod dom sołtysa, na którym widać napis „Sołtys” i tablicę z napisem „wieś Rudak” i t. d., oficer zwiadowczy zsiada z konia, podchodzi do budynku, spotyka się z sołtysem i informuje się w sprawie kwater.	Dowódca oddziału kwaterunkowego, po przybyciu do miejscowości, w której ma kwatrować bateria, zwraca się wpierw do miejscowej władzy (administracyjnej) aby się poinformować czy i jak można zakwaterować baterję, czy niema w tej miejscowości chorób zakaźnych wśród ludzi i koni. Następnie przystępuje do wyznaczenia kwater dla wszystkich części baterji, dzieląc tę pracę między kwaterunkowych, którzy z nim przybyli.
41. <i>Za kilka godzin przybędzie tu bateria na kwatery. Czy znajdują się pomieszczenia dla koni i ludzi? Czy niema tu jakich chorób? Czy woda jest zdrowa?</i>	109. Rozmowa oficera ze sołtysem.	
42. *) <i>Podział wsi.</i>	110. Schematyczne (rysunkowe) przedstawienie rozmieszczenia poszczególnych członów baterji, placu alarmowego i parkowego.	<i>Zatrzymać taśmę!</i> Na rysunku zobaczycie, że każda część baterji (zwiad, plutony ogniowe, drużyna gospodarcza i t. d.) zostały tak rozmieszczone, że ludzie i konie są w pobliżu siebie. W razie alarmu ułatwia to bardzo szybki wymarsz.
43. <i>Czynności oddziału kwaterunkowego.</i>	111 — 114. Podoticerowie piszą kredą kolejno na studni i budynkach „woda do picia” „uwaga świerzb”, „I działon”.	Objaśnić, że napisy takie umieszcza się jeśli istnieją zastrzeżenia co do wody i jeśli we wsi są choroby. Przypomnieć, że nie wolno podawać numeru pułku.
44. <i>Współdziałanie ludności cywilnej.</i>	115. Wieśniacy porządkują stodołę. 116. Dziewczyna czyści latarnię stojącą. 117. Wieśniak wyciąga gwóźdź ze ściany przy wejściu do stodoły. 118. Wieśniacy porządkują podwórze przed wejściem do stodoły. 119. Córka sołtysa przymierza sukienkę. 120. Oficer zwiadowczy wydaje rozkazy kwaterunkowym jak w napisie 45.	Na wezwanie dowódcy oddziału kwaterunkowego ludność cywilna udziela pomocy w przygotowaniu pomieszczeń dla koni i ludzi oraz uporządkowaniu rejonów. Po zakończeniu pracy kwaterunkowi składają meldunki dowódcy.

Kolejność napisów	Przebieg działania według scen	Objaśnienia instruktora i uwagi
45. <i>Po nadejściu baterji ogniomistrz zaprowadzi na kwatery szwad i telefonistów, działonowy — działony, furazowy — tabor i kuchnię; luzak wskaze oficerskie kwatery.</i>	121. Widok oficera i kwaterunkowych; kwaterunkowi odchodzą.	Objaśnienia zbędne.
Czwarta rolka taśmy (Akt IV) (długość 263 m)		
46. <i>Baterja nadciąga.</i>	122 — 124. Oficer zwiadowczy udaje się na spotkanie baterji, składa meldunek dowódcy baterji; udają się razem do wsi. 125 — 127. Baterja wjeżdża do wsi; dzieci przyglądają się, przez okno wygląda jedna z mieszkanek. 128 — 132. Zbiórka baterji w szyku pieszym na placu parkowym. Przygotowanie k. m. do obrony przeciwlotniczej. Ogniomistrz — szef odczytuje rozkaz o treści, podanej w napisie 47.	Po przygotowaniu kwater dowódca oddziału kwaterunkowego wyjeżdża na spotkanie baterji, aby zameldować o dokonanej pracy. Po przybyciu baterji na plac parkowy odbywa się zbiórka celem odczytania rozkazu o postoju. K. m. przygotowuje się do obrony przeciwlotniczej.
47. <i>Rozkaz Nr. 167. Podoficer służbowy baterji: kpr. Jóźwiak. Warte w parku wystawia: działon 2. Plac alarmowy baterji: park baterji. Capstrzyk o godz. 21. Miejscowość nazywa się wieś Rudak.</i>	133 — 141. Widać kolejno: konie czytania rozkazu, prowadzenie koni na kwatery, czyszczenie sprzętu (oficer), wynoszenie derek ze stodoły, trzepanie ich i rozwieszanie (jedna derka derka rozwieszona po częściowo na bronie, poczem zdjęta), rozmowa kanoniera z dziewczyną, na co zwraca uwagę ogniomistrz — szef jak w napisie 48.	Po odczytaniu rozkazu, dowódca baterji zarządza wyprzęganie koni i odprowadzenie ich na kwatery oraz czyszczenie sprzętu. Jeźdźni rozbierają konie, trzepią derki (zwrócić uwagę że jedna derka została zawieszona na bronie), wycierają konie. Posiłek dla ludzi i odpoczynek nastąpi dopiero po oczyszczeniu sprzętu i nakarmieniu koni.
48. <i>A wy, Wawrzyniak, nie wściek, jak to u nas w artylerji? Najpierw koń i armata, potem obrok i kolarcja, a dopiero potem dziewczyna!</i>	142 — 147. Wycieranie koni, widok konia bijącego z tasiemką w ogonie, kuźnia polowa. Sprawdzanie kwater przez dowódcę plutonu, któremu składa meldunek działonowy jak w napisie 49.	Konie złośliwie oznaczone są tasiemką (słomą) w ogonie. Umieszcza się je oddzielnie. Przełotem sprawdzają zakwaterowanie. Działonowi meldują o zajęciu kwater dowódcom plutonów.
49. <i>Panie poruczniku! Melduję posłuszenie, działon dobrze zakwaterowany!</i>	148 — 150. Dowódca baterji sprawdza rozmieszczenie baterji; dowódca 1. plutonu melduje jak w napisie 50.	Dowódca plutonu melduje o zajęciu kwater dowódcy baterji.
50. <i>Panie kapitanie! Pierwszy pluton dobrze i wygodnie zakwaterowany!</i>	151 — 153. Dowódca baterji wchodzi do stodoły, poczem udaje się na swoją kwaterę, przed którą widać poręcz (31 pal.). 154 — 169. Kolejno widać: Pojeździe koni przy studni, przesypanie owsa z owsiaków do karmiaków, pobieranie siana, napełnianie owsiaków. Ogniomistrz — szef sprawdza strawę w kuchni polowej, działonowy sprawdza czyszczenie broni (kbb.). Jeden z kanonierów zrywa owoce, dwaj kanonierzy palą papierosy pod stodołą, jeden z kanonierów chce przejść przez płot (przy każdej z tych scen — odpowiednia uwaga ogniomistrza — szefa). Kanonierzy myją się, czyszczą ubrania, buty, myją menażki. Jeden z kanonierów siedzi z dziewczyną. Zachód słońca. Trębacz gra sygnał na capstrzyk. Widok wartownika w parku. Widok kanonierów śpiących w szopy na słomie.	Widzicie, że dowódca baterji udaje się na swoją kwaterę dopiero po sprawdzeniu, jak została zakwaterowana baterja. Kwatera dowódcy baterji jest oznaczona, aby łatwo było ją odszukać. Najpierw musi się napoić i nakarmić konie, a dopiero potem wydaje się strawę dla ludzi. Objaśnienia zbędne. Ewentualnie wykorzystać jako momenty dydaktyczne. Po doprowadzeniu do porządku sprzętu, koni, uprząży i broni osobistej kanonierzy czyszczą swoje umundurowanie i myją się. Przed capstrzykiem ten i ów znajdzie jeszcze chwilę czasu na rozmowę z dziewczyną. A gdy trębacz zagra sygnał widać tylko czuwających wartowników i służbę. Reszta śpi smacznie i odpoczywa po trudach całodziennego marszu.
51. <i>Koniec.</i>		Jutro ruszy baterja do dalszego marszu w stronę nieprzyjaciela. Dowódca baterji otrzymał już rozkaz od dowódcy dywizjonu. W następnym filmie zobaczycie jak nasza baterja, idąc razem z piechotą, zetknęła się z nieprzyjacielem i jak dzielnie dopomogła piechocie odrzucić przeciwnika z drogi marszu.

100-1000

GBW
W. 32. h. 46
No. 380

MINISTERSTWO SPRAW WOJSKOWYCH
DEPARTAMENT ARTYLERJI

INSTRUKCJA
UŻYCIA FILMU WYSZKOLENIOWEGO
ARTYLERJI Nr 1.

P. T.
BATERJA LEKKA
W MARSZU I NA POSTOJU

ALBUM ZDJEĆ
DO
TABELI OBJAŚNIEŃ

16. PUŁK ARTYLERII LEKKIEJ
I BATERJA

2. Drużyna k. m.

3. Dowódca baterji, poczet i zwiad.

5. Podoficer zwraca uwagę jeźdźnemu na zły dosiad.

7. Drużyna łączności.

12. Kanonier podciąga koło zapasowe.

13. Dowódca baterji podaje znak „Uwaga”.

14. Znak „Uwaga” podają kolejno wszyscy oficerowie i stopniowi.

17. Znak „Uwaga” podaje dowódca drużyny gospodarczej.

18. Dowódca baterji podaje znak „Stój”.

23. Opuszczenie podpórki dyszlowej.

25. Przygotowanie k. m. do obrony przeciwlotniczej.

26. Sprawdzanie stanu nóg koni i podkówek.

27. Działonowy sprawdza stan nóg koni.

28. Usunięcie kamienia, tkwiącego w podkowie.

29. Sprawdzanie mechanizmów przy dziale.

33. Sprawdzanie siodłania i dopasowania uprzęży.

35. Pojenie koni z wiader brezentowych.

37. Dowódca baterji poleca rozpoznać miejsce dla biwaku.

39. Odjazd oddziału kwaterunkowego na rozpoznanie miejsca dla biwaku.

41. Po napojeniu koni na krótkim odpoczynku bateria rusza do dalszego marszu; jezdni prowadzą konie w ręku 1 — 1½ km.

43. Podkuwacz podciąga podkowę.

44 i 45. Kanonier przesiodłowuje konia; koń ucieka.

47. Kanonier objuczony siodłem podąża za baterją.

54. Zle ukryty działon na biwaku.

56. Dowódca baterji zwraca uwagę działanowemu, że działon jest widoczny z góry.

62. Urządzanie konowiążu.

65. Przywiązywanie koni do konowiążu.

66. Ogólny widok konowiążu.

67. Wycieranie koni.

68. Pojenie koni.

69. Karmienie koni.

71a. Uprząż, siodła i derki złożone na wozach.

71b. Uprząż, siodła i derki złożone na wozach.

71c. Uprząż, siodła i derki złożone na wozach.

73. Bandażowanie nogi konia przez podoficera san. wet.

74. Przyciąganie podkowy przez podkuwacza.

75. Kanonierzy myją nogi i piorą chusteczki.

78. Zabawa na biwaku.

81. Dowódca baterji wysyła oficera zwiadowczego celem przygotowania kwater.

84. Przemarsz przez miasto; lewa strona drogi wolna.

85. Rzut ogniowy baterji przebywa bród.

86. Drużyna gospodarcza przebywa bród.

87. Kanonier drzemiący na wozie pada w wodę

91. Jedno z dział zatrzymało się; następnie wozy wymijają je.

92. Jazda na ostrym zakręcie.

93. Wjazd na strome zbocze wzgórza.

96. Hamowanie kół przy zjeździe ze wzgórza.

98. Zawracanie wozów na wąskiej leśnej drodze.

99. Zawracanie wozów na wąskiej leśnej drodze.

100. Zawracanie wozów na wąskiej leśnej drodze.

102. Przed dojściem baterji do przejazdu kolejowego zwiadowca informuje się czy o tej porze nie przechodzi pociąg.

107. Oddział kwaterunkowy przybył przed dom soltysa.

108. Dowódca oddziału kwaterunkowego informuje się u soltysa w sprawie kwater.

111. Oznaczanie studzien z wodą do picia.

112. Oznaczanie pomieszczeń z choremi końmi.

114. Oznaczanie kwater dla działonów.

115. Wieśniacy porządkują stodołę.

123. Dowódca oddziału kwaterunkowego udaje się na spotkanie baterji i melduje dowódcy baterji o przygotowaniu kwater.

129. Przygotowanie k. m. do obrony przeciwlotniczej.

131. Odczytanie rozkazu o postoju.

134. Prowadzenie koni na kwatery.

135a. Czyszczenie dział.

135b. Czyszczenie dział.

136. Sprawdzanie czystości sprzętu.

137. Wynoszenie derek ze stodoły i wieszanie uprzęży.

138a. Trzepanie i rozwieszanie derek i koców.

138b. Podoficer poleca zdjąć derkę z brony.

141. Podoficer karci kanoniera, który, uchylając się od pracy, rozmawia z dziewczyną.

144. Koń bijący, oznaczony tasiemką, stoi oddzielnie.

145. Praca w kuźni polowej.

149. Dowódca baterji sprawdza rozmieszczenie baterji.

153. Kwatera dowódcy baterji.

156. Wydawanie owsa i siana.

157. Przygotowywanie strawy.

158a. Czyszczenie i sprawdzanie broni.

158b. Czyszczenie i sprawdzanie broni.

159. Przylapanie kanoniera na zrywaniu owoców.

160. Palenie papierosów w niedozwolonem miejscu.

161. Kanonier udający się do zagrody chce przejść przez płot.

162. Mycie się i porządkowanie umundurowania.

163. Mycie menażek.

165. Zachód słońca.

166. Capstrzyk.

168. Wartownik przy sprzęcie w parku.

169. Śpiący kanonierzy.

